

Nimi ei riku meest

Siberi eestlaste eesnimed ja hüüdnimed

ANU KORB

Esmakordsel kohtumisel eestlastega Siberis Krasnojarski krai Ülem-Suetuki külas üllatas mind siira uudishimuga esitatud küsimus: „Kelle omad te olete?” Oldi harjunud, et külas käivad külaelanike Eestis ja mujal elavad sugulased. Minul ega ka mu tookordsel reisikaaslasel Astrid Tuisul paraku seal sugulasi ei olnud. Oli vaid huvi Siberi eestlaste vastu, mis süvenes iga järgmise Siberi-reisiga.

Siinses artiklis käsitlen Siberi eestlaste eesnimed ja nimepaneku traditsiooni. Siberi eestlaste perekonnanimed jäävad artiklist välja, need vääriskid omaette uurimust. Toon esile kogukondade populaarsed ja haruldased eesnimed, nimepanekuga seotud uskumused ja kombed ning aja jooksul traditsioonis toimunud muutused. Lisaks jälgin hüüd- ja lisanimede tekkimist ja kasutamist Siberi eestlaste kogukondades.

Artikli aines on kogutud Eesti Rahvaluule Arhiivi välitöödel ajavahemikus 1991–2013 erinevatest Siberi eesti kogukondadest. Minu vestluskaaslased olid sündinud Siberis XX sajandi esimesel poolel, kõige enam oli nende seas 1920. ja 1930. aastail sündinud naisi. Naiste tuntav ülekaal küsitletavate seas on tingitud külade demograafilisest olukorrast. Osa materjali kogusin ka Eestis aastatel 2003–2010 neilt Siberis sündinud ja kasvanud eestlastelt, kes olid emamaale naasnud pärast Eesti Vabariigi annekteerimist, ajavahemikus 1944–1976.

Siberi eestlased

Terminid *Siberi eestlane* kasutavad Siberis elavad eestlased tänapäeval enesenimetuseks, 1940. aastail Siberisse küüditatuid nad endi hulka ei arva. Siberi eesti külad erinevad nii asustusloo kui ka loodusolude poolest. Väljarändamine Siberisse algas tsaaririigi koloniseerimispoliitika mõjul XIX sajandi viimasel kümnendil pärast Lääne-Siberi raudtee valmimist ja hoogustus XX sajandi alguskümnenditel (Kulu 1997: 91). Varasemad asundused, kus eestlased elasid, said alguse Vene tsaarivalitsuse perioodil väljasaadetutest ja sundasunikest. Algselt moodustati need luteriusuliste segaasundustena, nagu nt umbes 1800. aastal asutatud Rõžkovo Lääne-Siberis ja 1850. aastal asutatud Ülem-Suetuk Ida-Siberis (Must 2012: 305–402). Hiljem said need asundused täiendust väljarännanute arvel.

XX sajandi lõpukümnendil ja sajandivahetusel külastasime ligi 40 Siberi eesti kogukonda (elanike arv 25–300) Omski oblastist Krasnojarski kraini. Leidsime eest üksikud enam-vähem eestikeelseks jäänud külad. Suurem osa endisi eesti või luteriusulisi asundusi olid muutunud paljurahvuselisteks küladeks, kus eestlased

moodustasid ühe rahvuse (vt Korb 2005: 22–23). Veel XXI sajandi alguses võis Siberis eristada lõuna- ja põhjaeestikeelseid kogukondi ning tuvastada piirkondlikke erijooni. Diasporaa kogukondades on tavaline, et uuel kodumaal püütakse esimeste põlvkondade vältel leida abikaasa rahvuskaaslaste seast, edaspidi aga suureneb segaabiellude hulk. Teisest rahvusest kaasa valikul eelistasid Siberi eestlased esmalt luteriusulisi, mitteluterlastega abiellumine sai alguse märksa hiljem ja muutus üldisemaks 1960. aastail.

Eestlaste nimed

Nimi sisaldab informatsiooni selle kandja päritolu ja sugulussuhete kohta ning võimaldab identifitseerida mis tahes allikates märgitud isikut (Must 2000: 39). Lapsele sobiva nime valimine on läbi aegade sõltunud moest, usuliikumistest, püüdlustest elus edasi jõuda, rahvusliku eneseteadvuse tõusust jm.

Ristiusueelse aja omakeelne isikunimesüsteem taandus keskajal kristlike ja muude võõrapäraste nimede ees (Saarelma-Paukkala, Hussar 2020: 105). Eestis saavutasid ristiusuga kaasa toodud nimed ülekaalu XVI sajandi lõpuks. Ühelt poolt võtsid eestlased omaks juba vallutajate suus lühenenud nimevormid, teisalt mugandasid nad ise häälikute ja sõnarõhu poolest võõraid nimesid enesele suupäraseks. Ajapikku tuli tarvitusele rahvusvahelisi eesnimesid nii Lääne-Euroopast kui ka Venemaalt. XIX sajandi teisest veerandist alates avardas nimede valikut nii lugemisharjumuse kui ka nimesoovitusi sisaldavate kalendrite laiem levik (Roos 1962: 412–414). Rahvusvahelised nimed võeti omaks XIX sajandi jooksul, osalt XX sajandi alguses (Hussar 2012: 36; Kiviniemi 2006: 270–272). Lapsele võõrapärase nime paneku põhjuseks võis olla ka tahe n-ö peenemaks saada ehk ühiskonnas edasi pürgida. Puhtalt eesti nimede panekut pooldasid esialgu üksikud haritlased. Fr. R. Kreutzwaldi rahvuseepose „Kalevipoeg” kaudu läks käibele mitu seal esinevat eesnime (Roos 1962: 415–416). 1900. aastaks olid mõnes piirkonnas Salme ja Linda jõudnud levinuimate nimede hulka (Hussar 2015: 58–59). Samal ajal võttis rahvas uusi nimesid tarvitusele äärmise ettevaatlikkusega. XX sajandi esimesel kümnendil laienes pikkamisi eestipäraste eesnimede valik, ka suurenes tavalisemate nimede esinemissagedus. 1911. aasta kalendri „Sirvilauad” eessõnas antakse vastus küsimusele, mida lugeda omaks, st eestipäraseks nimeks: „1. Endised – paganaaegsed – Eesti nimed. 2. Võõrastelt saadud ja eestlasele suupäraliseks tehtud, nüüd osalt jälle ununenud nimed. 3. Uued, veel loodavad nimed.” (Roos 1962: 419–420)

Venemaale väljarändamise ajaks olid eestlastel perekonnanimed juba olemas, sest üldine perekonnanimede panek sai alguse varsti pärast Eesti- ja Liivimaa talupoegade pärisorjusest vabastamist (vt Must 2000: 51–55).

Siberi eestlaste eesnimed ja nimepanek

Võõrsil säilisid pikka aega kodukandi keel ja kombed. Lapsele nime andmisel olid eeskujuks kodumaalt kaasa võetud nimemallid. Laps sai nime, mida tajuti omana. Siberisse rännati enamasti hulgakesi ühest piirkonnast, sageli asuti teele peredega. Siberi eestlanna on meenutanud: „Ema ja isa tulliva oma vanembatega siia. Ma ei tea, kus vanemad Eestimaalt pärit on. Algul elliva hutorite pääl [st taludes]. Vanembil olli katessa last: Eline, Arnold, Manni, Olga, Salme, Emmi, Kamilla, Pauliine.” (EKM ERA, EFA I 17, lk 64 (1) < Omski obl, Estonka k < naine, snd 1915 (1996)) Eesti Rahvaluule Arhiivi kaastöölise Rosalie Ottessoni (1899–1979) hinnangul panid Siberi eestlased lapsele varem sageli mitu nime: „Enne oli palju niisugusi inimesi olemas, kes pani ühe lapsele mitu nime näiteks: Marie-Mahtaleena. Liina-Vilermiine. Pauliine-Villermiine j.n.e.” (EKM ERA, RKM II 288, lk 228 < Krasnojarski krai, Ülem-Bulanka k (1971)) Hilisemal ajal piirduti enamasti ühe eesnimega, mõnel mitu nime saanud isikul märgiti hiljem dokumentidesse vaid üks nimi. Nimeuurija Annika Hussari (2015: 64–65) hinnangul olid kaksiknimed levinud XIX sajandi teisel poolel peaaegu kogu Eesti alal, ent mõnes Eestimaa koguduses ei registreeritud siiski ühtki kaksiknime.

Eesti asunike luterliku kasvatusena kaasa saadud usutunnistusel on olnud oluline roll asunike identiteedi kujunemisel. Emamaal õigeusku pöördunud eestlased soovisid uuel asukohamaal enamasti uuesti usku vahetada ja luterlasteks hakata (vt Viikberg 1997; Jürgenson 2002: 225–229). Kristlikes maades on ristimine andnud traditsiooniliselt lapsele eluõiguse ja tähendanud tema vastuvõtmist inimühiskonda (Valk 1998: 137). Siberi eestlased püüdsid lapse ristida ja talle nime panna võimalikult ruttu. „Ilma nimeta peati last koguni vähe. Laps, kohe sündis, kaks-kolm päeva, kohe panti nimi. Kui ei olnud valmis, siis veel valitsesivad.” (EKM ERA, EFA I 57, lk 3 (12) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1922 (2000)) Rahvauskumuse kohaselt oli ristimata last ohtlik üksi jätta. Näiteks Euroopas on olnud väga levinud lood mütoloogilistest olenditest ja nõidadest, kellest kardeti, et nad võivad ristimata lapse varastada või ära vahetada. Eestis seonduvad lapsevahetamise lood eeskätt kuradiga (Aarne 1918, jututüübid nr 19–23). Sarnased uskumused on ka Siberi eestlastel.

Kui laps ristimata oli, no pidid talle ikki lugema need jumalasõnad siis ära. A no, ei pietud nii kavva ristimata, niikui nüid piavad, kõik ristisivad ära. [---] Ja olin kuulnd ka, et vanakurat vahetab lapsi ja kõiki. Mõtlesin: no kui ta ää vahetab, no mis ma selle vanakuradi lapsega teen, saaks ikka enda laps. A no me olime niukses elukorras sündind. (EKM ERA, RKM, Mgn II 4374 (33) < Krasnojarski krai, Ülem-Suetuki k < naine, snd 1914 (1992))

1920.–1930. aastail, pärast enamlaste võimuletulekut, jäi Venemaal usuelu keelustamise ja vaimulike represseerimise tõttu Siberi eestlaste kiriklike talituste läbi viimine üldjuhul traditsiooni tundvate vanemate naiste kanda, kes polnud saanud teoloogilist haridust (Jürgenson 2000: 42–44; Korb 2003: 112). Sama nähtus on levinud ka teiste Venemaa rahvaste juures (vt nt Kallatsa 1994). Keeldudest hoolimata

peeti oluliseks, et laps saaks ristitud: „Kui mina sündisin ja kasvasin, need lapsed olid kõik ristitud, minu lapsed on ka kõik ristitud.” (EKM ERA, CD 314 (43) < Rápina l < Tomski obl, Kaseküla k < Vambola k < naine, snd 1923 (1999))

Ka Siberi eestlased tunnevad ütlust: „Nimi ei riku meest, kui mies ise ennast ei riku” (EKM ERA, EFA I 92, lk 31 (18) < Tomski obl, Kaseküla k < naine, snd 1919 (2004)). Uuele ilmakodanikule nime valimine pole olnud lihtne ülesanne, mis on läbi aegade peredes vaidlusi tekitanud. 1921. aastal sündinud naine jutustas:

Sul laps sündis, juba rehkendasid, kuda hakkame kutsuma. Nime jo on enne valmis, kui ta ei ole veel sündinud. Seda ka on palludel: üks ütleb, hakkame nii kutsuma, teine et vaja teisiti. Mehel tarvis oma nimi, naisel oma. A siis saavad ikka hakkama. Kuis veneks ütlevad: obšii jazök naidjom [leiame ühise keele]. (EKM ERA, EFA I 57, lk 13 (6) < Omski obl, Rõžkovo k (2000))

Lapse nime otsustasid Eestis enamasti ema ja isa, kusjuures nõu võisid anda ka lähimad sugulased ja vaderid (vt nt Valk 1998: 137). Ka Siberi eestlastel oli nimepanekul otsustav sõna lapse vanematel: „Latse nime ikka ema pani. Ikka eesti nimed olivad.” (EKM ERA, EFA I 35, lk 13 (34) < Novosibirski obl, Russko-Semjonovka k < Estono-Semjonovka k < naine, snd 1928 (1998)) Kui nimevalikul ühist keelt ei leitud, sai enamasti kirja see nimi, mis meeldis ametiasutuses lapse sündi registreerinud vanemale: „Ema tahtis Juula panna nimeks. A isa käis nime panemas ja ta Juulaga ei olnd nõus, tahtis Marit. Mamma oli ka Mari. Ma olen ka väga tänulik isale oma nime kohta.” (EKM ERA, EFA I 57, lk 6 (8) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1922 (2000))

Laialt levinud tava, mis võib ulatuda tagasi muinasaega, on anda esimesele lapsele nimi vanaisa või vanaema järgi. See osutab esivanemate kultusele ja veendumusele, et inimene elab edasi oma järglastes (Valk 1998: 137; Vilkuna 1959: 53; vt ka Must 2000: 43). Lapsele väärrika esivanema nime andmisega on püütud mõjutada tema käekäiku. Lähisugulasega sama nime valimist soodustas asjaolu, et kuni XIX sajandi esimese pooleni oli kasutusel vähe nimesid (Hussar 2009: 519, 521). Ka Siberi eestlased on pannud sageli lapsele nime mõne esivanema järgi: „Vanemal vennal panivad vanaisa nime – Jaan.” (EKM ERA, EFA I 57, lk 6 (9) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1922 (2000)); „Vot see oli jaa, vanaisa nime – Peeter – panivad. Roosal, kui sündis poeg, panivad vanaisa nime. On nisukeksi ka, et ema ja isa nime panevad.” (EKM ERA, EFA I 57, lk 27 (2) < Omski obl, Zolotaja Niva k < naine, snd 1926 (2000))

Lapsele isa või ema nime andmisega on püütud kindlustada talle pikk elu. Samal ajal võis vanema nime andmine kolmandale või neljandale lapsele kanda taotlust piirata järglaste arvu või mõjutada järgmise lapse sugu. Näiteks pidavat poisilapsele isa nime andmine kindlustama, et järgmisena sünnib perre tüdruk (Valk 1998: 138; Hussar 2009: 521). 1890. aastaiks oli üldine olukord suuresti muutunud ja vanemate nimesid anti lastele järjest harvemini (Hussar 2009: 522). Mitu Siberi eestlast avaldas arvamust, et ema või isa nime lapsele panna ei tohigi: „Igaühel on oma nimi. Kellel oli neid [lapsi] juba rohkem, ikka oma nimi. Ei, raditeli [vanemate] nimesi ei pandud.” (EKM ERA, EFA I 57, lk 21 (18) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1923 (2000))

Mõnel juhul on arvatud, et isale ja pojale sama nime panemine toob õnnetust: „Kui panid nime Juhan pojale ja isal ka oli, siis pidi üks ära kaduma. Mis kaugemalt sugulase nimi, seda oleks võind panna.” (EKM ERA, EFA I 92, lk 29 (7) < Tomski obl, Kaseküla k < naine, snd 1923 (2004)) Venelased seda uskumust ei jagavat, sest „[---] venelasel võis kaks Annat või kaks Vanjat olla. Oli starši [vanem] Liza, malõi [noorem] Liza. Meie omad nii ei pand, igal oli oma nimi.” (EKM ERA, EFA I 57, lk 15 (12) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1922 (2000))

Juhtumeid, kus õed-vennad on mõnikord nimekaimud olnud, on teada mitmelt poolt maailmast. Selle taga on soov kõige soodsama nime abil lapse õnne kindlustada. (Valk 1998: 139) Siberi eestlased uskusid, et hiljuti surnud inimese nime lapsele panna ei tohi: „Surnu nimi ei panda. Ütlevad, et tema nime ei saa ära võtta talt.” (EKM ERA, EFA I 57, lk 21 (19) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1923 (2000)) Mõnel juhul on siiski toimitud vastupidi ehk antud uuele ilmakodanikule lahkunu mälestuseks tema nimi.

Minule pidivad Liisa [nimeks] panema, aga ema õde oli Liine ja see suri, kui ma sündisin, siis tema suri. Ja ta oli 12-aastane vist olnud, ta rõugesse suri. Liine andis oma ristimise kleidi minule, ma olin sündind juba. Ja siis panid mulle nime Liine. (EKM ERA, DH 195 (17) < Krasnojarski krai, Ülem-Suetuki k < naine, snd 1925 (2009))

Lapsele võidi panna nimi, mis oli tuletatud sugulase nime(de)st: „Igasuguseid nimesid panevad nüüd. Tollel on Ronella pantu. No tal vanaisa on Ruudi, vanaema Ella.” (EKM ERA, EFA I 20, lk 16 (17) < Omski obl, Tsvetnopolje k < naine, snd 1937 (1997))

Siberi eestlased on nimesid saanud rahvakalendri tähtpäevade järgi: „Jaaniks sündis – Jaan panivad, kui sündis jüriks – Jüri panivad. Pietrepäe meil on kah. Kes siss sündis, panivad Pieter” (EKM ERA, EFA I 57, lk 21 (20) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1923 (2000)); „Mari on maarjapäe, on sündind maarjapäe ümmer, ei päris maarjapäe, ikka panevad Mari” (EKM ERA, EFA I 57, lk 4 (13) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1922 (2000)). Siin võib eeskujuks olla õigeusu traditsioon, kus kristliku kombe kohaselt valitakse lapsele nimi sündimise päeva järgi, mis tähendas ühtlasi lapse saatuse usaldamist vastava kalendripühaku hoolde (vt nt Valk 1998: 140). Siberi eestlased rändasid välja Julianuse ehk vana kalendri kehtimise aegu. Luterlastena tuleks tänapäeval lähtuda Gregoriuse ehk uue kalendri arvestusest nagu kalendrireformi järgses Eestis, aga õigeusklike naabruses elades arvestatakse suuresti ka vana kalendriga. Nii peetakse tänapäeval mõnes Siberi eestlaste kogukonnas rahvakalendri tähtpäevi uue, mõnes vana kalendri arvestuse järgi, ka võidakse pidada kahed pühad (vt Korb 1998: 94). Mõistagi pole kõik, kel nimeks Jaan või Mari, sündinud vastavalt jaani- või paastumaarjapäeval. Näiteks Mari-nimelisi naisi leidis pea kõigis Siberi eesti külades, kuhu me välitöödel jõudsim. See on üsna ootuspärane, sest nimi on mitme sajandi vältel olnud eestlaste seas üks tavalisemaid (vt Rajandi 1966: 123).

Nimepäevi pole eestlastel üldiselt kombeks tähistada, kuid paastumaarjapäev naistepühana on Siberi eestlaste seas tuntud, eeskujuks ka venelaste baabapraasnik

(Hiimäe 1981: 25, 1998: 110). Sel päeval on olnud Mari-nimelised naised erilise tähelepanu all.

Eestlastel oli väga palju Marisi. 25. märtsil oli maarjapäev. Kas keskomiku aeg hakkasivad Marisi vidama, kelgu peale ja vidasid Marisi. Pärast võtsivad mitu kelku ja sõidutasivad neid Marisi. Seal siis söödi ja joodi. (EKM ERA, EFA I 19, lk 30 (19) < Omski obl, Tsvetnopolje k < Novosibirski obl, Poludjonna k < naine, snd 1927 (1997))

Maarjapäeva peeti. Ema oli Mari. Tulivad teda kinni siduma. Pandi ikka nөөr ümbre. Maarjal pidi endal olema maarjapäeva puna¹, kui kinniköitjad tulevad. Võtsiva ikka lahti ka. See oli 25. märtsil. Ja siis seiva ja jõiva seda viina ja siis lätsiva jälle sinna, kus Mari olli. (EKM ERA, RKM II 466, lk 421 (17) < Kemerovo obl, Koidula k < naine, snd 1898 (1994))

Analoogiliselt oli jaanipäeva kombestik oma osa Jaani-nimelistel.

Rattid kuuse otsa, tetti jaanituli. Pütt tõrva kuuse otsa, siss palasi kaua. Tuld tetti jaanipäiva puulba. Jaanipäiv om meil vana järgi. A sääl siss Jaani käest treebutatakse [nõutakse] viina. Jaanile pandass kruun pähe. Mitu Jaani küla peal oli, nii pal'lu tetti kruune, ilusa lillest kruuni. (EKM ERA, EFA I 17, lk 19 (39–40) < Omski obl, Jurjevi k < mees, snd 1944 (1996))

Eduard Roos (1962: 414) märgib, et rahvusvaheliste eesnimede valitsemise kõrgajal laenati erandlik nimi nii mõneltki kirjanduslikult kangelaselt. Ka mõni Siberi eestlane on saanud nime, mida kellelgi teisel ümbruskonnas ei ole: „Vanaimä oli lugenu raamatust, et visati lövide kätte tütarlaps Ismene. Pandse mulle ta nime.” (EKM ERA, EFA I 38, lk 92 (1) < Novosibirski obl, Nikolajevka k < naine, snd 1937 (1999)) Välitöödel Tomski oblasti Liliengofi külas kohtasime 1937. aastal sündinud meest, kes oli nimeks saanud Eharles. Tema tol ajal samas külas elanud ema (snd 1913) väitis, et oli lapsele nime leidnud juturaamatut lugedes. Võimalik, et raamatus ette tulnud nimekuju oli tegelikult Charles ning naine ei lugenud võõrapärase nime esitähete õigesti välja. Ka konkreetses piirkonnas esimest korda antud nimi võidi saada mõne jutukangelase järgi:

Minu nimi on Villemiine. Minule oli ema nime pannud. Kus riigis mingisugune kuninganna oli olnud Villemiine, vanaema rääkis. Meie kandis nendes külades ei olnud ühtegi sellenimelist. Poludjonnas onunaise õetütar pani hiljem oma lapsele ka Villemiine nimeks. (EKM ERA, DH 190 (75) < Kohtla-Järve l < Novosibirski obl, Vlaskina k < naine, snd 1929 (2009))

¹ Maarjapuna joomine maarjapäeval pidi rahvauskumuse kohaselt tagama naisele ilu ja tugeva tervise.

Pärast Teist maailmasõda, kui Eesti kuulus okupeerituna Nõukogude Liidu koosseisu, tihenesid sidemed Kodu-Eestiga. Osa Siberi külade eestlasi, kes soovisid, et nende lapsed jääksid eestlasteks, jõudsid emamaale. Oli ka neid, kes elanud mõned aastad Eestis, naasid mitmesugustel põhjustel Siberisse: ei sobinud Eesti niiske kliima, ei harjutud eestlaste reserveerituse ja individualismiga, Siberisse jäänud vanemad vajasisid abi jne. Eestist viidi muu hulgas kaasa ka siin levinud nimesid: „Kui mul sündis tütar, läksin teda üles panema. Sekretarša oli naisterahvas. Küsis: „Nüüd töid ilusa eesti nime?“ Siss ma Helju pandsegi, et ta on mul Eestist toodud.” (EKM ERA, EFA I 57, lk 27 (6) < Omski obl, Zolotaja Niva k < naine, snd 1926 (2000)) Siberi eestlased leidsid uusi nimesid ka Eestist nõukogude päevil Siberisse saadetud või tellitud raamatuist ja ajalehtedest: „Mul tütar on Sirena. Mul elas tjotka [tädi], nendele omased saatsid Eesti lehte. Lehen ol' l ilus tüdruk, a nimi ol' l Sirena. Telle miildüsi see nimi kõvasti ja tõi mulle lehe.” (EKM ERA, EFA I 57, lk 27 (1) < Omski obl, Zolotaja Niva k < naine, snd 1926 (2000))

Samal ajal on osa vanemaid soovinud panna lapsele külas üldtuntud nime. Näiteks 1920. ja 1930. aastail oli pea kõigis Siberi eestlaste külates üks sagedamini lapsele antud nimedest Anni: „Ennem ristsivad Annid pallu, vot minu vozrasta [vanuses]” (EKM ERA, EFA I 57, lk 13 (5) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1921 (2000)). Levinuimad nimed aga võivad piirkonniti erineda. Näiteks Rõžkovo külas oli XX sajandi esimesel poolel sündinute seas üks enam levinud nimi Emilia. Annika Hussari (2015: 59) andmetel oli see nimi 1900. aastal Tartu- ja Võrumaal populaarseimate nimede seas, kuid põhiosa Rõžkovo eestlasi pole lõunaeesti päritolu. 1960. aastatel Krasnojarski krai Ülem-Suetuki külanõukogus töötanud naine oli pahane, kui paljud külaelanikud eelistasid oma lapsele panna tookordset moenime Liine.

Kui ma külanõukogus töötasin, küll ma olin tige, paljud panid lapsele nimeks Liine. Vat Berta Liine ja Jürjeni Liine ja Tuti Liine ja Põdra Liine ja Tillkase Liine – külas olid kõik Liined. Meie sugulastel igapähe pidi peres Liine olema. Vat Kure Aadi tuli oma Liinet registreerima, ma ütlesin, no ei pane Liine, terve küla on Liinesid täis. Ja ta siis ütles, et ei tohi kojugi minna, kui ei pane seda nime. Ja meil on praegu siin Eestiski, kõige vanemad on kõik Liined. Mina ei tea, miks see nimi nii kuulsaks läks. Korduvad kõik nimed, kas ei võind panna teisi nimesi? (EKM ERA, DH 195 (46) < Krasnojarski krai, Ülem-Suetuki k < naine, snd 1925 (2009))

Samanimelisi tuleb ette kõigis Siberi eesti kogukondades. Näiteks 1993. aasta talvistel välitöödel Kasekülas palusin endisel õpetajal Olga Reilel panna kirja küla kõigi eestlaste nimed. Reile määratles eestlasena sel ajal külas elanud inimesi, kel olid mõlemad vanemad eestlased, ning püüdis kirja panna kõigi nende ametlikud nimed. Küla 580 elaniku seast oli tema nimekirjas eestlasi 172, sealhulgas naisi 83 ja mehi 89. Naiste nimed varieerusid meeste omadest mõnevõrra rohkem. Korduvaid nimesid leidis nimestikus üsna palju. Naiste nimedest domineeris Olga (10), järgnesid Iida/Ida (5), Liide/Aliide (5), Rosalie (4), Helmi (4), Emilie (3), Endla (3), Minni (3) ja Lilli (3). Poistele antud populaarseim nimi oli Karl (11), järgnesid Eduard (6), Juhan/Juhannes (5), Viktor (5), August (5), Herman (4), Aleksander (4), Voldemar (4),

Rudolf (3), Osvald (3), Elmar (3), Martin (3), Valter (3), Heindri (3), Valtin (3) ja Sergei (3). Olga ja Karl on olnud ka mujal üsna populaarsed. Olga on vene eesnimevorm muistsest varjaagide nimest, mis kodunes Eestis XIX ja XX sajandi vahetusel (Rajandi 1966: 139).

Kuigi eesti kogukonnad asuvad Siberis hajali üsna suurel territooriumil ning omavahel suhtlevad vaid lähikülade eestlased, pole eri piirkondades asuvate või lõuna- ja põhjaeesti keelt kõnelevate kogukondade nimeerinevused kuigi suured. Küll aga erinevad kogukondade levinuimad nimed. Võrdlevalt võib esile tuua, et Annika Hussar (2015: 67, 71) täheldas eestlaste 1900. aasta eesnimede uurimise põhjal, et eesnimikasutuse iseloomulikud jooned ei jagune põhja ja lõuna vahel, erinevused on olnud lääne-ida suunal.

Nimepaneku traditsiooni hakkas aja jooksul mõjutama vene keel. Kui nõukogude võimu kehtestamise järgsel perioodil püüti edendada väikerahvaste omakeelset hariduselu, siis 1937. aastal pidid koolid minema sundkorras üle vene keelele. Riiklikult hakati eelisarendama suuremaid, soodsa asukohaga külasid, mis tähendas kadu perifeerias asuvatele küladele. Väikesed ühismajandid liideti, ametlik asjaajamine muutus venekeelseks. Sagenesid segaabiellud. 1960. aastaist on teada, et paljud noored häbenesid oma emakeelt ja keelasid ka vanematel rääkida seda väljaspool koduküla (Korb 1996: 7). Vene nimede panemises võib näha püüdu olla avatud uuele ja moodsale, kindlustada prestiižsena nime abil lapse edasist käekäiku, kergendada tema toimetulekut igapäevaelus (koolis, poiste puhul ka Nõukogude armees), sest turvalisem tundus teistest mitte erineda.

Meie aegust Marid ja Pauliinad olid. Selles ajas ei ole ka Miku ja Peetri nimet pannud, rehkendavad, et vanad nimed. Nüüd on rohkem Serjoožad ja Kristiinad, Antonad, Alegad ja kõikesuguseid. Mõnekeid ei oska üteldagi. (EKM ERA, EFA I 57, lk 15 (13) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1922 (2000))

Edimetse latse olliva Lilli, Ida, a nüüd pandas vene nime kõigile. (EKM ERA, EFA I 38, lk 73 (4) < Novosibirski obl, Nikolajevka k < naine, snd 1925 (1999))

Nüüd on lapsed päriselt venelased. Elviine pojatütrelaps on Matvei. Oi jumal, mina ei oleks küll last niukest nime panna! Ruudi ja Karla – need on iesti nimed. A mu pojalapsel teine on Vovka ja teine Petka. Esimene Lenini sünnipäeval sündis ja panigi Volodja. (EKM ERA, EFA I 92, lk 33 (7) < Tomski obl, Kaseküla k < naine, snd 1923 (2004))

Vene Föderatsioonis elavate väikerahvaste eneseteadvuse kasvuga alates 1980. aastate lõpust on muutunud ka nooremate eestlaste enesehinnang. Kui varem oli turvalisem teistega sarnaneda, siis nüüd tahetakse tuua esile oma eripära. Populaarseks on saanud esivanemate mälestuste talletamine ja külaajaloo uurimine. Oma juurte otsingul on taas au sisse tõusnud esivanemate nimed. Mõnes Siberi eestlaste kogukonnas torkas silma, et küla vahel jooksid ringi väiksed Helmid ja Roosid, kes olid nime saanud vanavanemate järgi (Korb 2008: 67–69).

Siberi eestlaste hüüd- ja lisanimed

Pea kõigil Siberi eestlastel on ametliku nime kõrval kasutusel hüüd- või lisanimed, osa neist võivad elu jooksul muutuda: „Kui noor olin, olin Manni, nüüd Mari” (EKM ERA, EFA I 57, lk 9 (6) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1913 (2000)); „Kuulis ma olin Emilia, kirjas on Emilia, otse kutsusid Miili, a meil siin kutsuvad Miilja” (EKM ERA, EFA I 57, lk 10 (5) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1916 (2000)).

Onomastika uurijad Annika Hussar ja Mariko Faster täheldavad, et hüüdnimed ja nimemugandid on huvi pakkunud nii keele- kui ka rahvaluuleteadlastele, kuid suur osa materjalist on põhjalikumalt läbi uurimata, segadust ja ebaühtlust on ka hüüdnimesid puudutavas terminoloogias. Eesti keeles on *hüüdnimi* katustermin, mis hõlmab kõiki hüüdnimede liike. Hüüdnimeks saab pidada konkreetsele isikule omistatud mitteametlikku nime, mida kasutatakse peamiselt suulises pruugis ilma muid nimesid lisamata. Hüüdnimi võib olla neutraalne, austav, iseloomustav, hellitav, halvustav jne. Hüüdnimed jagunevad kaheks: primaarsed ehk inimese välimusest, käitumisest vm tunnustest tuletatud ja sekundaarsed ehk ees- või perekonnanimest tuletatud. (Hussar, Faster 2016: 110–112)

Kaht inimest võidi mõnel juhul Siberi eestlaste kogukonnas kutsuda ühe ja sama nimega: „Kadaja Mai ja Andrei olid, siin hakati kutsuma Kattai” (EKM ERA, EFA I 19, lk 28 (4) < Omski obl, Tsvetnopolje k < Novosibirski obl, Poludjonna k < naine, snd 1927 (1997)); „Zujad kaks venda – Prits ja Vanja, kutsuvad Zujaks mõlemad” (EKM ERA, EFA I 57, lk 11 (13) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1916, ja mees, snd 1933 (2000)). Ühes Siberi eestlaste külas kutsuti abielupaari, kel oli väga suur pikkuse vahe – üks lühike ja teine pikk, Tarapulka Stepselom² (EKM ERA, EFA I 38, lk 109 (19) < Novosibirski obl, Tšanõ k < Rosentali k < naine, snd 1921 (1999)).

Lisanime võib pidada hüüdnime liigiks, see on isikule ainuomane nimi, mille ta saab lisaks eesnimemale, et eristada teda teistest samanimelistest. Lisanimeks võib olla kohanimi, ametinimetus või muu (Henno, Päll 2003; Hussar, Faster 2016: 113). Lisanimi võib inimesele kinnistuda kindla sündmuse ajal ning laieneda tema pere liikmetele.

Puolode Mari, ei ütle Mari, a Zolotaja Maria, ja tema lapsi ka Zolotoi Ivan. Me olime dojarkad ja podarili nas zolotõe tšasõ [me olime lüpsjad ja meile kingiti kuldkellad]. Mies ütles: Majaa Maria zolotaja [minu kuldne Maria]. Ja sellest läks, hakkasivad kutsuma Zolotaja Maria. (EKM ERA, EFA I 57, lk 19 (12) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1927 (2000))

Lisanimi võib inimeseni jõuda ka ammu toimunud ajaloosündmuse kajastusena. Näiteks eesti talupoegade ja karistussalklaste kokkupõrge 1858. aastal Harjumaal Juuru kihelkonnas, mis on ajaloos tuntud Mahtra sõjana, viis mässus osalenud talupojad Siberisse asumisele. Vallatalitaja Hans Tertsiuse järeltulijaid Omski oblasti Vana-Viru külas kutsuti Mahtra omadeks veel XX sajandi lõpupoole: „Mahtra Mari

² Tarapunka ja Stepsel olid nõukogude komöödiafilmidest tuntud tegelased.

teda kutsuvad, vana ja haige, patšti 90 let, familia Tertsius [peaaegu 90-aastane, perekond Tertsius]" (EKM ERA, EFA I 19, lk 64 (2) < Omski obl, Vana-Viru k < mees, snd 1940 (1997)). Mahtra omasid ehk Mahtra sõjast osavõtnute järeltulijaid elab ka Krasnojarski krai Ülem-Suetuki külas (vt Viikberg 1984: 154).

Teise maailmasõja päevil Eesti laskurkorpuse ridades võideldes haavata saanud Eestist pärit mehed jõudsid ka Siberi eesti küladesse kosuma. Üht sel viisil Siberi eestlaste Vana-Viru külla jõudnud ja sinna elama jäänud meest hakati kutsuma Eestimaa eestlaseks. Samal ajal ei pruugi maaga seotud lisanimi tähistada inimese päritolupaika. See võib kinnistuda ka inimesele, kes erineb külaelanikest nii maneeride kui ka väljanägemise poolest.

Meil oli, kukkus sõja ajal Saksamaale, mitte see sõda, mis nüüd oli, a enne seda oli määneki sõda. Ta katstõisku aastat elas seal Saksamaal, siis tuli tagasi. Tal oli kõik riided ja kuldne kepp ja kaabu ja lips ees ja juba sel ajal oli säääl siidipesu. A mis meil oli! Siis kõik ütlesid: Ameerika-Peeter, Ameerika-Peeter. No ta läks Eestimaaale. (EKM ERA, EFA I 20, lk 12 (21) < Omski obl, Tsvetnopolje k < Lilliküla k < naine, snd 1925 (1997))

Kuna kõigis Siberi eesti kogukondades on hulk samanimelisi, ka perekonnanimed korduvad, on läbi aegade olnud vajadus inimesi üksteisest eristada. Kuigi mitmes Siberi eesti kogukonnas elati algselt taludes, ei kinnistunud seal eraldi talunimed, vaid kasutati perekonnanime. Ühismajandite loomise järel paigutati inimesed sundkorras elama külg külje kõrvale tänavküladena. Samal ajal võis esialgne elupaik Siberis anda perele talunimega sarnase nime.

Kui minu isa nied vanemad Siberisse veel tulid, vot siss nad esitiks, neil oli kaldasse tegivad sial niukse, noh ja sie oli tühi maa, et tegivad siukse koopa, kus siis said estiks elada. Ja niikaua ku hakkas see maja ehitama. Ja vot siis ta jäigi nagu, hakkasidki hüüdma tema vanemaid Kalda Liisu ja Kalda Joosep. (EKM ERA, DH 191 (56) < Põltsamaa l < Jõgeva mk, Pajusi k < Krasnojarski krai, Ülem-Suetuki k < naine, snd 1931 (2009))

Kõige sagedamini kasutatakse Siberi külades samanimeliste inimeste eristamiseks perekonnanime. Siinjuures on perekonnanimi omastavas käändes ja esikohal, näiteks: Tiigi Liide, Pooli Maali, Näki Liisi. Lisanimena võidakse kasutada ka ühe vanema ja vanavanema nime, naiste puhul ka mehe nime: „Isa nime peal kutsusid meid. Isa oli Karla, Karla Mari kutsusid. Ja monikord kutsusid Jeeriku Mari, vanema isa järgi” (EKM ERA, EFA I 57, lk 5 (7) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1922 (2000)); „Erkki Hustja siin elab, mehe nime järgi kutsuvad” (EKM ERA, EFA I 57, lk 19 (10) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1927 (2000)); „Vene keeli on Petro, a me ütleme Petjo. Petjo Helena – teda mehe piale kutsuvad” (EKM ERA, EFA I 57, lk 16 (10) < Omski obl, Rõžkovo k < naine, snd 1913 (2000)). Siberi setodel on vanemate või mehe järgi nimetamine märksa üldisem. Aadu Must juhib tähelepanu asjaolule, et üldisest foonist selgepiirilisel eristuvad lisanimed olid püsivad,

patronüümse päritoluga nimed aga pigem ajutised (Must 2000: 42). Siberi eestlased kasutavad kellestki rääkides või tema poole pöördudes ees- ja isanime (nagu Venemaal ametliku pöördumise korral tavaks) üksnes siis, kui tegu on kogukonnas välja paistval positsioonil oleva inimesega (nt õpetaja, arst, külanõukogu esimees).

Eesti nimed dokumentides

Mõistagi käib ametlik asjaajamine Venemaal vene keeles. Kui 1892. aastal jõudis Eestiski venestamine sündidokumentidesse ning varasemate saksakeelsete asemele tulid kasutusele venekeelsed kirikuraamatud, oli ka siin probleeme nimede kirjanepäraga: vene keele kasutamine moonutas nimesid, lisaks on kirjanepärijatel olnud oma põhimõtted (Hussar 2015: 52). Nimede kirjanepärimise lihtsustamiseks anti venestusajal välja juhendeid eesnimede kirjutamiseks kirillitsas (Puss 2018: 171). Samal ajal olenes nimede kirjanepärimine eeskätt ametnikest endast. Näiteks XIX sajandil koostatud Eesti luteri koguduste meetrikaraamatute uurimise põhjal täheldab genealoog Fred Puss (2018: 170, 173), et eesti nimede kirjanepärit neis raamatutes olenes suuresti konkreetse pastori suhtumisest eesti keele uude või vanasse kirjanepäri ning segakirjanepäri tingis ka eesti keele nüansside vähenemine tundmine. Suure osa Siberi eestlaste nimedest on kirjanepäri pannud ametnikud, kes eesti keelt ei valda. Tihti peale on eesti nimele antud vene vaste: nii on Mari dokumentides kirjanepäri kui Maria, Anni on Anna, Jaan Ivan jne.

1996. aasta kevadistel välitöödel Omski oblasti Jurjevi külas imestas üks eesti naine meie nimesid kuuldes (Anu, Astrid, Ell), et mis nimed need küll on. Ta oli veendunud, et naise nimi peab lõppema *a*-tähega, nagu see on sageli vene nimede puhul. Suur osa Siberi eestlaste nimedest on dokumentides kirjanepäri *a*-lõpulisena.

Minu nimi on Alviine hoopis, aga passi järgi ma olen Alvina, venelaste moodi. Sünditunnistusel on Alviine, aga nad sünditunnistuse järgi ei kirjanepäri, kirjanepäri nii, nagu nemad tahtsid. (EKM ERA, MD 255 (15) < Tartu l < Kemerovo obl, Koltsovo k < naine, sünd 1929 (2003))

Kui ma passi vahetasin, kirjanepäri passis minu nimi Villemiina, a oli taga. Venelased kutsusid mind Valja, aga eestlased ütlesid ikka Villemiine. (EKM ERA, DH 190 (75) < Kohtla-Järve l < Novosibirski obl, Vlaskina k < naine, sünd 1929 (2009))

Siberi eestlaste dokumentides võivad ühe isa lastel olla erinevad isanimed: „Isa nimi on Osvald. Mina olen Ossipova, õde on Osvaldova.” (EKM ERA, EFA I 20, lk 30 (4) < Omski obl, Tsvetnopolje k < naine, sünd 1932 (1997)) Kohtusin oma välitöödel mehega, kel oli dokumentides neli erinevat nimekuju. Abikaasa kommenteeris muigelsui: „Tal on neid nimesi – Leo, Leonid, Leonhard, Leopold. Igas dokumendis on isemoodi. Passis on nüid Leopold, a lapsed on Leonhardi omad.” (EKM ERA, EFA I 19, lk 68 (7) < Omski obl, Orlovka k < naine, sünd 1926 (1997))

Enamikule Nõukogude Liidu maaelanikest polnud passi ette nähtud, alles 1974. aasta passimäärustik tõi kaasa üldise pasporteerimise (Paavle 2010: 41, 51). Varem

sai passi taotleda vaid juhul, kui oli vaja külast lahkuda, näiteks õpingute tõttu. Kohapealsetel ametnikel oli voli takistada tööjõu lahkumist. Tuli ette juhuseid, kus inimene ei teadnud pikka aega oma dokumentides kirja pandud nime: „Tädi tahtse mulle Valja nimeks panna, tädi minu kasvatas üles. Isa läts kirjutama, kirjutas Vilhelmiine. Ma es tiiaki enne, lätsi passi saama, sääl olli Vilhelmiine svideetelstvo [sünnitunnistus].” (EKM ERA, EFA I 18, lk 46 (3) < Omski obl, Lilliküla k < naine, snd 1937 (1996))

Segadust on inimestel olnud ka oma sünniajaga, sest koduse sünnituse korral võis juhtuda, et last ei registreeritud kohe pärast ilmaletulekut. Nii on näiteks paljudel vanemaealistel Ülem-Suetuki küla elanikel dokumentides vale sünnikuupäev. Üks naine jutustas:

Mina lõpetasin kooli, 16-aastane olin, ma olen sündinud 1. mail 1925. aastal, läksin passi võtma maikuu. Siis alles sain teada, et vene keeles on minu nimi Liina. Mul sünnitunnistust ei olnud, emal ja isal oli ainult registreerimise tõend. Aga ma ei tea, kes andis selle tõendi neile. Läksin Karatuzi külanõukogu tõendiga, nojah mulle ütlesid, et tulete kolm kuud hiljem, kas te ei tea, millal te sündinud olete. Jalgsi 35 kilomeetrit Karatuzi minna ja tagasi tulla. Tulin koju, ma olin nii nõrduinud ja küsisin: „Kuulge, lapsevanemad, kas te ei tea, millal ma sündinud olen?” – „Kuidas ei tea? – 1. mail.” – „No ma ei ole 1. mail sündinud!” Isa ja ema mõlemad vahtisid teineteisele otsa ja aru ei saanud, mispärast. Ema ütles, et ma tean küll, lippudega käidi ja sina sündisid. Karatuzis panid mind kirja Liina ja nii ongi dokumentides, aga ristisid mind Liine-Villemiine.

Tuli välja, et olen kirja pandud 20. juulil. Nemad kolm kuud hiljem läksid last üles andma, olid registreerimata. Registreerisid oma kooselu ära ja siis alles said lapse isa nimele panna. Ja selle kuupäevaga olin mina kirja pandud. Ja nüüd minul on kogu aeg sünnipäevaga segadus. (EKM ERA, DH 195 (22) < Krasnojarski krai, Ülem-Suetuki k < naine, snd 1925 (2009))

Kokkuvõte

Siberisse rännanud eestlastel säilisid võõrsil pikka aega kodukandi keel ja kombed. Lapsele sobiva nime panemisel olid eeskujuks kodumaalt kaasa võetud nimemallid. Eestlased identifitseerisid end Siberis luteriusulistena. Lapsed ristiti varsti pärast sündimist. Pärast usutegevuse keelustamist läks kiriklike talituste läbiviimine traditsiooni tundvate, kuid vastava hariduseta naiste kätte.

Siberi eesti kogukonnas pandi lapsele sageli mõne vanavanema nimi, seevastu ema või isa nime panemist üldjuhul välditi. Lastele on pandud vahel ka erandlikke nimesid, näiteks mõne kirjandusliku või rahvajutu kangelase järgi, kuid sagedamini anti lapsele külas üldtuntud nimi. Igas kogukonnas esinevad oma lemmiknimed, mis muidugi ajas muutuvad. Vene nimesid hakati rohkem panema XX sajandi teisel poolel. See on seotud vene keele mõju laienemisega, aga selles võib näha ka tahet olla avatud uuele ja moodsale, kindlustada prestiižsema nime abil lapse käekäik.

Venemaal elavate väikerahvaste rahvusteadvuse suurenemisega alates 1980. aastate lõpust hakkas muutuma ka Siberi eestlaste enesehinnang. Oma juurte otsingul on taas au sisse tõusnud esivanemate nimed.

Ametliku nime kõrval on Siberi eestlastel kasutusel hüüd- ja lisanimed. Kõige sagedamini eristatakse samanimelisi nime ees oleva omastavas käändes perekonnanime abil, kuid kasutatakse ka patronüüme, välimuse või käitumise järgi saadud nimesid jm.

Suure osa Siberi eestlaste nimedest on pannud kirja ametnikud, kes eesti keelt ei valda. Nimede kirjapanemisel esineb ebatäpsusi, tihti peale on eesti nimele antud vene vaste ning dokumentides võib sünnikuupäev erineda inimese tegelikust sünniajast.

Artikli valmimist on toetanud Eesti-uuringute Tippkeskus (TK 145) Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu, see on seotud Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumi projektiga EKKD65 „Kuidas allikatest saab kultuur: Eesti aines Eesti Kirjandusmuuseumi kogudes ja andmebaasides“.

ARHIIVIALLIKAD

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv (EKM ERA)

CD – digitaalsalvestused CD-plaatidel

DH – digitaalsalvestused arvuti kõvakettal

EFA – käsikirjaline rahvaluulekogu (alates 1996. aastast)

MD – digitaalsalvestused minidiskidel

RKM – Riikliku Kirjandusmuuseumi käsikirjaline rahvaluulekogu

RKM, Mgn II – Riikliku Kirjandusmuuseumi magnetofonilindistuste kogu. Monolindistused

KIRJANDUS

Aarne, Antti 1918. Estnische Märchen- und Sagenvarianten. Verzeichnis der zu den Hurt'schen Handschriftsammlungen gehörenden Aufzeichnungen mit der Unterstützung der Finnisch-Ugrischen Gesellschaft. (FF Communications 25.) Hamina: Suomalainen Tiedeakatemia.

Henno, Kairit; Päll, Peeter 2003. Onomastika termineid. <http://www.eki.ee/nimeselts/nimeterm.htm> (4. V 2021).

Hiiemäe, Mall (koost) 1981. Eesti rahvakalender, II. Tallinn: Eesti Raamat.

Hiiemäe, Mall 1998. Siberi eestlaste kalendritavandi kujunemislugu. – Eesti kultuur võõrsil. Loode-Venemaa ja Siberi asundused. [Konverentsi ettekanded, Tartu 1997.] Toim Astrid Tuisk. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, lk 105–125.

Hussar, Annika 2009. Changes in naming patterns in 19th century Estonia. Discarding the names of parents and godparents. – Names in Multi-Lingual, Multi-Cultural and Multi-Ethnic Contact. Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences.

- August 17–20, 2008. York University, Toronto, Canada. <https://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/handle/10315/3988> (10. V 2021).
- Hussar, Annika 2012.** Muutused eesnimetasutuses XIX sajandil Martna ja Palamuse näitel. – Emakeele Seltsi aastaraamat 57 (2011). Peatoim Mati Erelt. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, lk 35–59.
- Hussar, Annika 2015.** Eestlaste eesnimed 1900. aastal. – Emakeele Seltsi aastaraamat 60 (2014). Peatoim Mati Erelt. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, lk 51–73.
- Hussar, Annika, Faster, Mariko 2016.** Eestlaste hüüdnimedest. – Emakeele Seltsi aastaraamat 61 (2015). Peatoim Mati Erelt. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, lk 110–134.
- Jürgenson, Aivar 2000.** Kirik ja kool Siberi eesti asundustes. – Acta Historica Tallinnensia, nr 4, lk 31–48.
- Jürgenson, Aivar 2002.** Siberi eestlaste territoriaalsus ja identiteet. (Tallinna Pedagoogika-ülikooli humanitaarteaduste dissertatsioonid 7.) Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.
- Kallatsa, Miika 1994.** Karismaattiset naiset. Inkerin kirkon pelastus. – Verso. Inkerin ja Karjalan lehti suomensukuisista kansoista, nr 6–7, lk 26–27.
- Kiviniemi, Eero 2006.** Suomalaisten etunimet. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1103.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Korb, Anu (koost) 1996.** Ei oska rääkimise moodi kõnelda. Zolotaja Niva, Semjonovka, Jurjevka, Koidula. (Eesti asundused II.) Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.
- Korb, Anu (koost) 1998.** Seitse küla Siberis. (Eesti asundused III.) Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.
- Korb, Anu 2003.** Siberi eestlaste surma- ja matusekombestikust 20. sajandi viimasel kümnendil. – Mäetagused, nr 25, lk 103–142.
- Korb, Anu 2005.** Venemaal rahvuskaaslasi küsitlemas. Folkloristliku välitöö metoodilisi aspekte. (Studia ethnologica et folkloristica Tartuensia 9.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Korb, Anu 2008.** Eestlased Venemaal ja taasiseseisvunud Eestis. – Sõna jõul. Diasporaa roll Eesti iseseisvuse taastamisel. 6. ja 7. augustil 2008 Jõhvis toimunud konverentsi „Diasporaa roll Eesti iseseisvuse taastamisel” raames ilmunud kogumik. Toim Kristi Anniste, Kaja Kumer-Haukanõmm, Tiit Tammaru. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 53–72.
- Kulu, Hill 1997.** Eestlaste tagasiränne 1940–1989. Lääne-Siberist pärit eestlaste näitel. (Publicationes Instituti geographici Universitatis Helsinkiensis 9.) Helsinki: Helsingin Yliopisto.
- Must, Aadu 2000.** Eestlaste perekonnaloos allikad. 2., parandatud ja täiendatud trükk. Tartu: Kleio.
- Must, Aadu 2012.** Siber ja Eesti. Jalaraua kõlin. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Paavle, Indrek 2010.** Ebaühtlane ühtne süsteem. Sovetliku passisüsteemi kujunemine, regulatsioon ja rakendamine Eesti NSV-s. – Tuna. Ajalookultuuri ajakiri, nr 4, lk 37–53.
- Puss, Fred 2018.** Kirjaviisivahetus kirikuraamatutes. – Emakeele Seltsi aastaraamat 63 (2017). Peatoim Mati Erelt. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, lk 166–200.
- Rajandi, Edgar 1966.** Raamat nimedest. Tallinn: Eesti Raamat.
- Roos, Eduard 1962.** Eesti eesnimede ajaloost XIX ja XX sajandi vahetusel. – Keel ja Kirjandus, nr 7, lk 412–421.

- Saarelma-Paukkala, Minna; Hussar, Annika 2020.** Marja ja Veikko, Sirje ja Aare – soomlaste ja eestlaste omakeelsed esnimed 19. sajandist tänapäevani. – ESUKA – JEFUL, kd 11, nr 1, lk 105–129.
- Valk, Ülo 1998.** Ristimise tähendusest eestlastele rahvausundi andmetel. – Sator 1. Artikleid usundi- ja kombeloo. Tartu: EKM Teaduskirjastus, lk 137–156.
- Viikberg, Jüri 1984.** Siberi põhjaeestlasi kõnetamas. – Keel ja Kirjandus, nr 3, lk 145–156.
- Viikberg, Jüri 1997.** Eesti külad Venemaal. Keel ja identiteet. – Eestlane olla... Eesti keele ja kultuuri perspektiivid. ESTO '96 raames 10. augustil 1996 Tallinnas peetud teaduskonverentsi „Kuidas säilida eestlasena” ettekanded. Toim Hilja Kulu, Katrin Metsis, Tiit Tammaru. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 28–52.
- Vilkuna, Asko 1959.** Die Ausrüstung des Menchen für seinen Lebensweg. (FF Communications 179.) Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

Anu Korb (sünd 1950), PhD, Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi vanemteadur (Vanemuise 42, 51003 Tartu), anu.korb@folklore.ee

Names and nicknames of Siberian Estonians

Keywords: community, fieldwork, name giving tradition, Siberian Estonians

In the article, I discuss the name giving tradition of Siberian Estonians. The material has been collected from various Estonian communities in Siberia during the fieldwork of the Estonian Folklore Archives in the period 1991–2013. Most of my informants were descendants of those who emigrated to Siberia more than a century ago, and in some villages, I also met the descendants of those deported during the Tsarist period.

In the last decade of the 20th century and the beginning of the 21st, there were only a few villages in Siberia that remained more or less Estonian speaking. Most of the former Estonian or Lutheran settlements had become multi-ethnic villages, where Estonians formed one ethnic group.

The language and customs of the homeland were preserved abroad for a long time. When giving a name to a child, familiar names brought along from the home country were used as an example. Estonians defined themselves as Lutherans in Siberia. The children were baptized as soon as possible after their birth, and after the ban on religious activities, the children were secretly baptized at home.

In the Siberian Estonian community, the child was often given the name of a grandparent, whereas the name of the mother or father was generally avoided. Children were sometimes given exceptional names, for example after some literary heroes, but more often the child was given a well-known name used in the village. Although Estonian communities are spread over a fairly large territory in Siberia and only Estonians in neighbouring villages communicate with each other, there are no noticeable differences in the names between Estonian communities located

in different regions or using a different (either North-Estonian or South-Estonian) dialect. However, favourite names vary from region to region and change over time.

Russian names began to be given to children in the second half of the 20th century. This is related to the growth of the prestige of the Russian language. With the growth of the national consciousness of small nations living in Russia, starting from the end of the 1980s, the self-esteem of Siberian Estonians also began to change. In search of roots, the names of ancestors have risen to glory again.

In addition to the official name, Siberian Estonians use nicknames and additional names. Most often, the genitive case of a surname is used to distinguish people of the same first name, but a nickname can also be given to people due to their appearance, a specific event, etc.

Of course, all official documentation was in Russian. Most of the names of Siberian Estonians have been registered by officials who do not speak Estonian. Names in documents are often deformed, also, standardization of name variants may occur.

Anu Korb (b. 1950), PhD, Estonian Literary Museum, Estonian Folklore Archives, Senior Researcher (Vanemuise 42, 51003 Tartu), anu.korb@folklore.ee